

the research: systemic, scientific, visual, practical orientation, accessibility, cyclicity, self-evaluation and self-actualization, the principle of cooperation and mentoring, modelling, variability.

The result of the study is a model that has been presented through the regular, functionally related components of the learning system. The components of the model have been combined into blocks that reproducing the process of professional competence formation: the target block, content block, organizational and procedural block and the effective-diagnostic block. The content of these model blocks has been detailed and analyzed, and mechanisms of their practical implementation have been revealed. The presented results prove the possibility and expediency of using simulation modelling technology to form the professional competence of future military management masters. It has been established that during the empirical model verification it is expedient to substantiate and develop a technique for conducting training with the usage of simulation modelling means.

Key words: *model, modelling, professional competence, structural and functional model. simulation technology.*

УДК 316.483

МОДАЛЬНІСТЬ ЯК БАГАТОАСПЕКТНА ЛІНГВІСТИЧНА КАТЕГОРІЯ

ГЕРЦОВСЬКА Н. О., ЗЕЙКАН К. І.

Мукачівський державний університет

У статті досліджується категорія модальності, її тлумачення у сучасній лінгвістиці. Модальність – це функціонально-семантична мовна універсалія. Модальність дає змогу виразити свої думки вільно, експресивно, так як неможливо передати необхідну інформацію без демонстрування нашого ставлення до того, що ми повідомляємо. Таким чином, теми дослідження залишається актуальною і на сьогодні. Відомо, що категорія модальності поділяється на об'єктивну і суб'єктивну. Об'єктивна модальність – це оцінка ступеня достовірності повідомлення, реальність чи нереальність того, про що йде мова. Суб'єктивна модальність – це авторське відношення до того, про що йдеться у висловлюванні, яке формує реакцію оцінного характеру у читача / слухача. Метою статті є дослідження засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові. У дослідженні запропоновано класифікацію засобів вираження модальності. Встановлено роль модальних слів в англійській мові. Досліджено модальні дієслова, які майже не мають лексичних еквівалентів в українській мові. Модальні слова передають суб'єктивне ставлення мовця до висловлювання, виражають оцінку мовця, відношення між твердженням у реченні та реальністю. Ця оцінка може бути представлена різним ступенем упевненості, сумніву, бажаності дії, вираженої в реченні. Практична значущість дослідження полягає в тому, що модальність в перекладі може передаватися тими ж засобами, якими вона виражена у тексті-оригіналі, або іншими засобами, або зовсім не знаходити формального вираження. Граматична та семантична наповненість двох мов спричиняє труднощі при перекладі різних граматичних явищ, зокрема модальних дієслів. Потрібно бути дуже уважним, так як одне й те ж значення української мови може передаватися різними модальними дієсловами в англійській мові. Тому потрібно звертати увагу не тільки на правила вживання тих чи інших модальних дієслів, а і на попередній контекст.

Ключові слова: *модальність, суб'єктивна модальність, об'єктивна модальність, засоби вираження модальності, модальні слова, лексичні еквіваленти.*

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці модальність розглядається як функціонально-семантична мовна універсалія. Ця мовна категорія виступає важливим елементом комунікації, виражаючи відношення того, хто говорить до висловлювання, і є невід'ємною властивістю тексту, що позначає відношення автора до дійсності, є основною складовою прагматичного компоненту тексту.

Модальність дає змогу виразити свої думки вільно, експресивно, так як неможливо передати необхідну інформацію без демонстрування нашого ставлення до того, що ми повідомляємо. Саме тому модальність відіграє важливу роль у текстах будь-якого стилю, будь-якого жанру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище модальності надзвичайно складне та багатоаспектне. Значний внесок у вивчення категорії модальності зробили такі вчені, як Ш. Баллі, О. І. Беляєва, В. В. Виноградов, З. К. Долгополова, Л. С. Єрмолаєва, Г. О. Золотова, Ф. Р. Палмер, В. З. Панфілов та ін. Проте явище модальності все ще залишається об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, оскільки модальні слова і словосполучення вважаються

одним із найсуперечливіших лексико-граматичних розрядів слів і привертають увагу дослідників. Вони досі не отримали повного пояснення у зв'язку з багатоплановістю, специфічністю мовного вираження і функціональними особливостями. Таким чином, недостатня наукова систематизація категорії модальності і засобів її вираження в англійській мові обумовлюють актуальність даного дослідження.

Метою статті є дослідження засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- визначити поняття модальності;
- навести класифікації засобів вираження модальності;
- встановити роль модальних слів в англійській мові;
- дослідити модальні дієслова, які майже не мають лексичних еквівалентів в українській мові.

Результати дослідження. Явище модальності надзвичайно складне та багатоаспектне. Як зазначає Рецкер Я.І. в англійській мові немає іншої лексико-граматичної категорії, котра представляла б більше складностей в процесі перекладу, ніж категорія модальності. Саме тому ця проблема є предметом суперечок у лінгвістиці, а отже належить до "вічних" питань мовознавчих студій, адже ще й досі не існує єдиного погляду на природу цієї категорії [3, с. 112].

Так, на думку Ярцевої В.Н., модальність (від сер.-лат. *modalis* - модальний; лат. *Modus* - міра, спосіб) – функціонально-семантична категорія, що виражає різноманітні види ставлення до дійсності, а також різні види суб'єктивного тлумачення того, що повідомляється.

Селіванова О. О. визначає категорію модальності як репрезентацію різних емотивно-оцінних сигналів, змодельованих авторською свідомістю, реальністю/ірреальністю імітованої референції, яка відіграє суттєву роль в актуалізації змістовно-континуальної організації тексту [4, с. 39-41].

На думку Поутсма Г. модальність – це особова форма дієслова, дієслівне словосполучення або модальний прислівник, за допомогою котрих той, хто говорить виражає свою точку зору на степінь виконання дії чи стану, позначеного присудком. Шарль Баллі стверджує, що модальність – це душа речення. Немає висловлювань без модальності [1].

Отже, не дивлячись на різноманіття визначень категорії модальності лінгвістами, ми притримуємось у нашому дослідженні тієї точки зору, що модальність – це складна лексико-граматична категорія мови, що допомагає автору слів виразити своє відношення до навколишнього середовища.

Таким чином, поняття мовної модальності включає в себе аспект об'єктивної модальності – відношення повідомлюваного до певного плану дійсності та аспект суб'єктивної модальності – оцінне ставлення мовця до змісту висловлення.

Ф. А. Агаєва підкреслює, що «суб'єктивна та об'єктивна модальності – дві сторони єдиного цілого». Це означає, що ми не можемо відсторонювати зміст висловлення від мовця, тобто розглядати об'єктивну модальність як самостійну категорію, так само як і опосередковувати ставлення мовця до висловлення від дійсності, виокремлювати суб'єктивну модальність.

За визначенням К. В. Крилової суб'єктивна модальність – це особисте відношення мовця до змісту речення, яке виражається системою додаткових граматичних і лексико-граматичних засобів, а також інтонацією. «Будь-яке висловлення, в принципі, уже детерміновано як суб'єктивний акт по змісту і по формі, і являє собою результат взаємодії людини (суб'єкта пізнання) з об'єктивним світом» [5, с. 229].

У визначенні аспекту суб'єктивної модальності можна виділити два підходи, які є тісно взаємопов'язаними:

1. Об'єктивна модальність – це оцінка ступеня достовірності повідомлення, реальність чи нереальність того, про що йде мова .

2. Суб'єктивна модальність – це авторське відношення до того, про що йдеться у висловлюванні, яке формує реакцію оцінного характеру у читача / слухача .

У даній статті ми хотіли б розглянути один із засобів вираження суб'єктивної модальності в англійській мові, а саме – модальні слова .

Модальні слова передають суб'єктивне ставлення мовця до висловлювання, виражають оцінку мовця, відношення між твердженням у реченні та реальністю. Ця оцінка може бути представлена різним ступенем упевненості, сумніву, бажаності дії, вираженої в реченні.

В англійській мові існують модальних дієслів, у яких майже немає лексичних еквівалентів в українській мові: *shall*, *will*, *would* і частково *should* (форма минулого часу від *shall*). Така особливість цих модальних дієслів пояснюється їхньою складністю вживання, адже вони виражають не лише модальне значення, а й також є допоміжними дієсловами [2, с. 69].

1. Модальне дієслово *shall* у своєму модальному значенні в основному вживається з другою та третьою особою множини та іноді (в запитальних реченнях) з першою особою однини та множини. В залежності від того, що бажає висловити автор, модальне дієслово *shall* має різноманітні значення.

Це модальне дієслово може виражати обов'язок чи повинність, яке в українській мові не має чіткого вираження:

“The strategy *shall* be discuss”. → “Стратегію *треба* обговорити”.

Модальне дієслово *shall* з інфінітивом також може виражати в простих чи складних речення інші значення.

Часто модальне дієслово *shall* виражає примушування та обов'язок:

“You control me, so I *shall* be very careful.” → “Ви контролюєте мене, тож я *маю* бути обережна.”

2. Модальне дієслово *will* разом із інфінітивом може також виражати різні значення, найголовніші серед яких воління (бажання), наполегливу вимогу, рішучість, намір. Це модальне дієслово вживається з усіма особами в однині та множині, ніколи не втрачаючи своєї функції допоміжного дієслова (для вираження майбутнього часу). У певних випадках модальні значення *will* можуть співставлятися зі значеннями, що має модальне дієслово *would*. В результаті їхні лексичні еквіваленти в українській мові можуть мати схожі, або навіть ідентичні значення. У різних контекстах це дієслово має різноманітні значення. Кількість модальних значень, що виражає це дієслово дуже велика [6].

Виражаючи водночас форму майбутнього часу будь-якої дії та впевненість у її виконанні, *will* може перекладатися на українську мову певними дієсловами, в залежності від контексту, а також за допомогою дієслів «буду», «буде», «будеши», «будуть», «будете»:

“What *will* we do?” → “Що ми *будемо* робити?”

Іноді впевненість у виконанні якоїсь дії у майбутньому можна передати за допомогою відповідного дієслова у теперішньому часі:

“The police *will* never find Ellen’s killer.” → “Поцілія *ніколи не* знайде вбивцю Елен.”

3. Модальне дієслово *would* вживається в багатьох ідіоматичних виразах і має як пряме, так і непряме значення.

За допомогою цього модального дієслова можна виразити в англійській мові припущення і передати його в українській мові за допомогою модальних слів чи умовного способу присудка:

“Dorothy *would* want to get married right away.” → “Напевне, Дороті хотіла б одружитися прямо зараз”.

За допомогою *would* можна виразити ввічливість, а в українській мові це значення можна виразити за допомогою дієслів у формі минулого часу та частки «би», «б»:

“*Would you let me help you?*” → “Чи дозволили б ви мені допомогти вам?”

Умову в теперішньому або минулому часі при перекладі англійських речень можна виразити українською мовою за допомогою логічного наголосу на присудок або за допомогою умовного способу:

“*She wouldn't be able to speak to Gordon Gant again.*” → “Вона вже *не зможе* поговорити з Гордоном Гантом знову.”

4. *Should* як модальне дієслово часто вживається для вираження значень як у теперішньому, так і майбутньому часі (і також для вираження умовності). Воно виражає різноманітні значення і є близьким за значенням до таких модальних дієслів як *have to*, *to be to*, *must*.

Найзагальніше пряме значення цього модального дієслова в українській мові співвідноситься зі стативом слід, треба, повинно чи модальним словом або фразою «*потрібно*», «*є потреба*».

Так, модальне дієслово *should* виражає обов'язок, повинність, моральний обов'язок та певну необхідність:

“*Perhaps I should have told you about it before I left.*” → “Можливо, я *мав* сказати тобі про це перш, ніж я пішов”.

За допомогою модального дієслова *should* можна виразити пораду, рекомендацію, застереження (іноді наказовим способом):

“*I believe that people should know the truth about her death.*” → “Я вірю, що людям *слід* знати правду, про її смерть”.

Виражаючи пораду чи рекомендацію, автор англійського тексту-оригіналу вживає модальне слово *should*, яке в українській мові перекладається словами «*повинен*», «*повинна*» та ін., а також наказовим способом:

“*I think that Ellen's killer should be punished.*” → “Я думаю, що вбивця Елен *повинен* бути покараним”.

Отже, модальність, будучи особливою мовною категорією, без якої неможливо передати ставлення автора до зображуваної дійсності, в перекладі може передаватися тими ж засобами, якими вона виражена у тексті-оригіналі, або іншими засобами, або зовсім не знаходити формального вираження [7].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Як висновок відмітимо, що модальність – це складна лексико-граматична категорія мови, що допомагає автору слів виразити своє відношення до навколишнього середовища. Розрізняють два типи зв'язку модальності: суб'єктивну і об'єктивну модальність. Граматична та семантична наповненість двох мов спричиняє труднощі при перекладі різних граматичних явищ, зокрема модальних дієслів. Потрібно бути дуже уважним, так як одне й теж значення української мови може передаватися різними модальними дієсловами в англійській мові. Тому потрібно звертати увагу не тільки на правила вживання тих чи інших модальних дієслів, а і на попередній контекст.

Перспективою подальших досліджень вважаємо дослідження проблеми перекладу модальних дієслів у текстах художньої літератури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балі Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балі. – М. : Издательство иностранной литературы, 1955. – 416 с.

2. Натанзон О. О. Непрямі способи і модальні дієслова в англійській мові / О. О. Натанзон. – М. : Наука, 1968. – 159 с.
3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М. : "Р. Валент", 2006. – 240 с.
4. Селіванова О. О. Принципи сучасних лінгвістичних досліджень / О. О. Селіванова // Лінгвогеографія Черкащини. - К. : Знання, 2000. - с. 39-41.
5. Черненко Д. Модальные глаголы английского языка / Д. Черненко. – Москва : Эксмо, 2008. – 421с.
6. Философия и филология [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology
7. Longman Dictionary of Contemporary English Online. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.ldoceonline.com/>

АННОТАЦИЯ

МОДАЛЬНОСТЬ КАК МНОГОАСПЕКТНАЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В статье исследуется категория модальности, ее толкование в современной лингвистике. Модальность – это функционально-семантическая языковая универсалия. Модальность позволяет выразить свои мысли свободно, экспрессивно, так как невозможно передать необходимую информацию без демонстрации нашего отношения к тому, что мы сообщаем. Таким образом, тема исследования остается актуальной и сегодня. Известно, что категория модальности делится на объективную и субъективную. Объективная модальность – это оценка степени достоверности сообщения, реальность или нереальность, о чем идет речь. Субъективная модальность – это авторское отношение к тому, о чем говорится в высказывании, которое формирует реакцию оценочного характера у читателя / слушателя. Целью статьи является исследование средств выражения субъективной модальности в английском языке. В исследовании предложена классификация средств выражения модальности. Установлена роль модальных слов в английском языке. Исследованные модальные глаголы, почти не имеют лексических эквивалентов в украинском языке. Модальные слова передают субъективное отношение говорящего к высказыванию, выражают оценку говорящего, отношение между утверждением в предложении и реальностью. Эта оценка может быть представлена разной степенью уверенности, сомнения, желательности действия, выраженного в предложении. Практическая значимость исследования заключается в том, что модальность в переводе может передаваться теми же средствами, которыми она выражена в тексте-оригинале, или другими средствами, или совсем не находит формального выражения. Грамматическая и семантическая наполненность двух языков приводит к трудности при переводе различных грамматических явлений, в частности модальных глаголов. Нужно быть очень внимательным, так как одно и то же значение украинского языка может передаваться различными модальными глаголами в английском языке. Поэтому нужно обращать внимание не только на правила употребления тех или иных модальных глаголов, а и на предыдущий контекст.

Ключевые слова: модальность, субъективная модальность, объективная модальность, средства выражения модальности, модальные слова, лексические эквиваленты.

SUMMARY

MODALITY AS A MULTIASPECT LINGUISTIC CATEGORY

The article deals with the category of modality, its interpretation in modern linguistics. Modality is a functional-semantic universal unit. Modality makes it possible to express your thoughts freely and expressively, since it is impossible to convey the necessary information without demonstrating our attitude to what we are reporting. Thus, the topic of research remains relevant today. It is known that the category of modality is divided into objective and subjective. Objective modality is an assessment of the degree of reliability of the message, the reality or unreality of what is being discussed. Subjective modality is an author's attitude to what is said in the statement, which forms the reaction of the evaluative character of the reader / listener. The purpose of the article is to study the means of expressing subjective modality in the English language. The study suggests a classification of means of expressing modality. The role of modal words in English has been established. The modal verbs, which have almost no lexical equivalents in the Ukrainian language have been studied. Modal words convey the subjective attitude of the speaker to the statement, express the assessment of the speaker, the relation between the statement in the sentence and reality. This assessment can be represented by different degrees of confidence, doubt, desirability of action expressed in the sentence. The practical significance of the study is that the modality in translation can be transmitted by the same means as it is expressed in the original text, or by other means, or does not find a formal expression at all. The grammatical and semantic content of the two languages causes difficulties in translating various grammatical phenomena, in particular modal verbs. One needs to be very careful, since the same meaning of the Ukrainian language

can be transmitted by various modal verbs in the English language. Therefore, it is necessary to pay attention not only to the rules of the use of certain modal verbs, but also to the previous context.

Key words: modality, subjective modality, objective modality, expressive means, modal words.

УДК 372.41:373.3.016:159.931/.936]=161.2(045)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ

ПОПОВИЧ Н. Ф., ГУДАЧОК Г. Ю.
Мукачівський державний університет

У наш час перед вчителями початкової школи постає одне з важливих питань – формування у молодших школярів навичок виразного читання.

Актуальність статті полягає у тому, що у шкільному віці, коли найбільш інтенсивно йде процес формування особистості, виразному читанню необхідно відводити особливу роль. Виразне читання як спосіб знайомства з художньою літературою допомагає зрозуміти, що у слова є не тільки конкретно-предметне, номінативне значення, але й внутрішній, зображувально-виражальний, образний смисл, який і спонукає до сприйняття художнього твору як явища мистецтва.

Мета дослідження – визначити особливості формування у молодших школярів навичок виразного читання.

Завдання: схарактеризувати специфіку формування в учнів початкових класів навичок виразного читання; з'ясувати проблемні питання роботи над формуванням навичок виразного читання у молодших школярів; окреслити методи і прийоми, за допомогою яких на уроках читання здійснюється формування навичок учнів виразно читати.

Методами дослідження стали аналіз і синтез наукових та методичних джерел, емпіричні методи та методи обробки та інтерпретації даних.

У результаті нашого дослідження, можемо зробити висновок, що навчання молодших школярів виразному читанню є обов'язковою частиною роботи над змістом тексту, а також є важливим шляхом удосконалення читацької навички. Успішність оволодіння цим складним умінням залежить від рівня сформованості техніки читання, розуміння прочитаного, різноманітності і систематичності проведення відповідних вправ.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні особливостей формування навичок виразного читання учнів початкової школи, їх вплив на успішне навчання у навчально-виховному процесі.

Практична значущість статті виявляється у тому, що у ній виокремлено найбільш ефективні методи, прийоми, види робіт з формування у молодших школярів навичок читання.

Ключові слова: уроки читання, виразне читання, художня література, художній твір, словесне мистецтво.

Постановка проблеми. У змісті сучасної початкової освіти читанню належить значна роль. Адже цей предмет є багатофункціональним. Як відомо, метою початкового курсу «Читання» є формування в учнів початкових класів першооснов читацької культури, емоційно-оцінного ставлення до змісту прочитаного, формування особистості засобами художнього слова тощо. Читання рідною мовою є потужним засобом виховного й розвивального впливу на особистість молодшого читача. Воно прилучає дітей до скарбниці духовності й культури, літературних надбань українського народу й народів світу, сприяє моральному, етичному й естетичному розвитку.

Вивченням проблем та розробкою різних питань, пов'язаних з дослідженням формування навичок читання в молодших школярів, розглядалася такими науковцями й дослідниками, як О. Савченко, О. Ісаєва, В. Куріпта, Е. Пелешок, Т. Шевчук та ін.

Актуальність статті полягає у тому, що у шкільному віці, коли найбільш інтенсивно йде процес формування особистості, виразному читанню необхідно відводити особливо важливу роль. Виразне читання як спосіб знайомства з художньою літературою допомагає молодшим школярам зрозуміти, що у слова є не тільки конкретно-предметне, номінативне значення, але